

Новые лесные школы. // Лесной журнал. - 1895. - Вып. 3. - С. 412-413.

Отчеты о производственной практике 1903 и 1914 гг. студентов Петербургского лесного института С. Калашникова, Костоковича, А. Лейбовича, И. Мартынова. - Санкт-петербург, Лесная академия - 120 с. (рукописи).

Русов А. А. Описание Черниговской губернии. - Чернигов. 1898. - Том 1. - С. 186, 322.

Цветков М. А. Изменение лесистости Европейской России с конца XVIII ст. по 1914 г. - М., 1957. - 214 с.

Чернігівський державний обласний архів (ЧДОА). - Фонд Р-950, опис 2, од. зб. 5, с. 61.

Там само. - Фонд Р-950, опис 3, од. зб. 133, с. 3-18.

Шульгин Н. Статистическое описание казенных лесов Черниговской губернии. // Черниговские губернские ведомости. - 1858. - № 2. - С. 8 - 16.

БІЛІ ВЕЖІ

У нашому краї немало населених пунктів, про давню історію котрих довідуємося з літописів. Один з них Білі Вежі. Й цікаво те, що історія їх переплітається з іншими Білими Вежами - поселенням хозарів на Дону.

Щодо самого цього топоніму, то "Біла" - з давньоруської значить "білий", "прозорий", "чистий", а "Вежа" - від праслав'янського, що рівнозначне дієслову "везти". Слово "вежа" в слов'янських народів означає пересувний дім, а пізніше це слово набуло значення башти, дзвіниці. Можна припустити, що Біла Вежа стояла на торговому, так званому Солянному шляху, яким транспортувалась сіль з Дону на Русь. Існує також гіпотеза про те, що остерська фортеця, що називалась до підкорення сіверян князем Олегом Саркел, згодом перейменована руською мовою - Біла Вежа.

Ось уривки з літописів. "Повесть временных лет": "В літо 965 року пішов Святослав на хозар... і город їхній, Білу Вежу, взяв"...

"Повчання Володимира Мономаха" (1096 р.): "І йдучи в город Прилуку, несподівано нас зустріли половецькі князі із вісьмома тисячами і хотіли б з нами битися, але оружжя відіслали були наперед на повозах і ввійшли в город... А наступного дня... ходили до Білої Вежі і Бог нам поміг, і Свята Богородиця: перебили дев'ятсот половців і двох князів взяли"...

Київський літопис 20 вересня 1147 року: "Сташа (Ізяслав з військом - автор) окопо Всеволожа и взяша его... Слышавшие ж и иные грады Унеж (Нежин) и Бела Вежа и Бахмач оже Всеволож взят и побегоша к Чернигову".

Після татаро-монгольського нашестя Біла Вежа зникає на тривалий час з поля зору істориків, і тільки в 1574 році зустрічається лаконічний запис про те, що прикордонному наряду Путивльської варті вказувалось місце стояння біля Білих Веж, тобто на окраїні Руської держави.

За описом історика Шафонського біловезькі укріплення склалися з рову довжиною більше чотирьох верств, за якими знаходився замок, а по периметру земляного валу розташовувались залишки кам'яних башт. У середині XVIII століття ці землі придбав В. В. Кочубей, а в 1765 році вони перейшли до казенного відомства й тут були розміщені німецькі колоністи - вихідці з Франкфурта-на-Майні.

Є й документи, що вказують точне розташування літописної Білої Вежі. В "Книге Большому Чертежу", котрий є своєрідним географічним покажчиком, читаємо: "А от Чернигова 60 верст вниз по Десне на левой стороне город Остер, а под ним впала в Десну речка Остер, а река Остер вытекает из под городища Белые Вежи от верху Удая".

Уже в наш час, у передвоєнні роки, поблизу Білих Веж Других археологи виявили залишки городища округлої форми розміром 200х190 метрів, оточеного розораним валом висотою до 1,6 метра і ровом шириною до 2,5 метра.

Пошуки літописної Білої Вежі продовжувались і в наш час. Дослідження під керівництвом

В. П. Коваленка виявили, що культурний шар знищений відвалами кар'єра, з якого свого часу добував селітру В. В. Кочубей для порохового промислу, а територія зайнята теперішнім кладовищем. Зафіксована також розташована неподалік група курганів-могильників, датована II-І тисячоліттями до Різдва Христового.

Але хто нині скаже - де після такого тривалого часу шукати Білу Вежу стару, якщо на сьогодні маємо Білі Вежі Перші і Білі Вежі Другі? Розгадка - в товщах землі, в літописних пам'ятниках. І вони чекають своїх дослідників.

Володимир ЗАДКО.

МІСТО КОНОТОП У СВІТЛІ ТОПОНІМІКИ

Хто ми? Звідки? Які наші історичні корені? Відповідь на ці нелегкі питання шукають і конотопські краєзнавці.

Дослідники історії Конотопщини розглядали різні легенди та припущення щодо часу заснування міста та походження його назви. Зупинимось і ми на цих версіях. Існує переказ про проїзд через нашу місцевість у XVIII ст. російської цариці Катерини II. При переправі через річку нібито загрузли її коні. І вона спересердя назвала це місце Конотопом. Але це лише красива вигадка. Насправді Конотоп був відомий задовго до поїздки цариці на Україну та й Катерина II ніколи не відвідувала наше місто, хоч для обслуговування царських осіб Конотопщина і поставляла коней.

У свідомості багатьох українців назва міста пов'язується з "Конотопською відьмою" Г. Ф. Квітки - Основ'яненка чи славетною Конотопською битвою 1659 року.

У "Кратком топонимическом словаре" (М., 1966. с. 204) подаються такі відомості: "Конотоп - город в Сумской области УССР. Название неоднократно повторяется в топонимии Украины, Польши, Чехословакии, ФРГ и ГДР, не оставляя сомнений, что это старинное славянское нарицательное слово, связанное с конным транспортом: из конь "лошадь" и топить "погружать в воду", т. е. или труднопроезжая топкая дорога, или переправа (конский брод)". Опираючись на ці дані, ми звернулися до дипломатичних представництв різних країн, що знаходяться на території України. Російське посольство, на жаль, не дало ніякої відповіді. Американські науковці повідомили, що у США населених пунктів з подібною назвою не існує. Не змогли допомогти й німецькі, французькі та італійські науковці. Генеральний консул Генерального Консульства Республіки Польща у Києві пан Еугеніуш Панек у травні 1996 р. повідомив, що в західній частині Польщі є три поселення з назвою Конотоп. "Це села: Конотоп - воеводство Гожув Велькопольські, давня назва Friedelau; Конотоп - воеводство Жельона Гура, давня назва: Kontopp; Конотоп - воеводство Кошалін, давня назва: Kontorf. Є озеро під давньою назвою Gross Kontorf See у воеводстві Кошалінським та одна річка Конотоп у воеводстві Желеньогурським".

Якщо звернутися до українських довідників різних років видання, то можна дізнатися, що і в Україні є декілька Конотопів. Це:

Конотоп Городнянського району Чернігівської області (УРСР. Адміністративно-територіальний поділ на 1 січня 1972. К., 1973., с. 526),

смт. Конотоп Путивльського району Сумської області,

с. Конотоп Шепетівського району Хмельницької області (УРСР. Адміністративно-територіальний поділ на 1 січня 1972. Упорядник Д. О. Шелягін. К., 1973, с. 495),

х. Конотопи Житомирської області,

с. Конотоп Сокальського району Львівської області (УРСР. Адміністративно-територіальний поділ на 1 січня 1972. К., 1973, с. 294),

х. Конотопи-Велике - Вербенської сільради Степанського району Рівненської області